

EKONOMİ POLİTİK

Futbolda Şiddet, Her Yerde Şiddet

Erinç Yeldan, 4 Mart 2020

Kapitalizm iki dünya savaşı ve derin bir kriz sonrasında uzun süreli bir durgunluk aşamasından geçiyor. Amerikan ekonomisinin hegemonik gücü altındaki küresel ekonomi bir yandan teknoloji yatırımlarında ve üretkenlikte kayıplarla yüzleşirken, diğer yandan da siyasi, kültürel ve sosyal dışlanma, ötekileştirme ve cinsiyet, etnik köken veya köktendinciliğe dayalı şiddeti yaşamakta. “*İdeolojilerin Sonu*”, “*Medeniyetler Çatışması*” “*alt kimlik – üst kimlik*” gibi kavramlar, tam da bu dönemde iktisat dünyasının teknik terimlerinin yanında yer almaya başladı.

20. yüzyılın son küreselleşme dalgası ile birlikte sertleşen rekabet koşulları çok uluslu şirketleri artık daha ucuza işçi çalıştırabileceği yeni üretim merkezleri aramaya itmişti. Dünyanın fabrikaları giderek dünyanın ucuz emek cennetlerine, Çin’e, Hindistan’a ve Latin Amerika ülkelerine kaymaktaydı. Bu süreçte İngiltere odaklı 19.yüzyılın kapitalizminin ayırt edici unsuru olan sanayi işçisi, yerini artık taşeronlaştırılmış, marjinalleşmiş ve çoğunlukla da çocuk, kadın ve gitgide kayıtsız göçmen işçiliğine dayalı “enformel” üretim biçimlerine bırakmış durumdaydı. Böylece Batılı sanayileşmiş ülkelerde işsizlik ve gerileyen (bastırılan) ücretler giderek derinleşen bir sorun haline dönüşürken, az gelişmiş ülkelerde asgari geçimlik düzeyinde çalıştırılan ve her an işini kaybetme korkusu yaşayan milyonlarca yeni iş merkezleri yaratılıyordu.

Bu dönemeçte futbol da artık “endüstriyel” bir piyasa yatırımına dönüştü. “Forma renkleri” yerini giderek piyasaların çıkar dünyasının parasal renklerine bıraktı; formalar, şortlar, stadyumlar, futbol liglerinin adları bir çırpıda sponsor firmaların ve ulus-ötesi şirketlerin adları ile anılır oldu. Bir yandan da futbolun (ve her sporun) özünde olan dostça rekabetin yerini işsiz, umutsuz ve dışlanmış kitlelerin tepkilerini dışa vurabileceği kitlesel arenalar almaya başladı. Futbolda gittikçe yükselen şiddet eğilimini açıklayan unsurlar doğrudan doğruya günümüzün çarpık sanayileşme ve giderek bozulan gelir dağılımının bir yansıması olarak ortaya çıktı.

Ancak futbolda (ve her yerde) şiddetin bir de yerel, Türkiye, boyutu var kuşkusuz. Bütün genellemeleri ve tarihsel gerçekleri bir anda anlamsızlaştıran, Türkiye’ye özgüllüklerinden bahsediyorum. Betonlaştırılmış kent coğrafyalarında hüküm süren kasabalılık kültürünün yoz değerlerinin artık kanıksanmış bir norm haline geldiği; vasatlığın ve lümpenliğin karşılıklı hoşgörü ve yurttaş olma hakkına dayalı bilincin yerini aldığı; sinemada, televizyonda, üniversite koridorlarında, siyaset meydanlarında, kısaca

sosyal yaşamın her alanında, ötekeleştirmeye dayalı “biz ve onlar” ayrımcılığının yüceltildiği işgal altındaki Türkiye...

Bu Türkiye'nin kabaca son yirmi yılda adım adım örüldüğü bir gerçeği de eril (maskülen) erkek kabadayılığına dayalı yaşam tarzı olagelmekte. Geçen hafta *Duvar_English* sitesinde **Nevşin Mengü**'nün betimlemeleriyle *toksik erilliğe* dayalı lümpen kabadayı geleneği Türkiye'nin her alanını esir almış durumda; tıpkı toksik nitelikli bir virüsün adım adım tüm sağlıklı bünyeyi ele geçirmesi gibi. Gene Nevşin Mengü'nün tanımlamalarıyla, AKP ideolojisinin pompaladığı erkek egemenliğine ve kabadayılığa dayalı bu *İslamcılık / Türkçülük* bileşeni; ve bu bileşen içerisinde sokağa ve yaşama hakim, sert ve gerektiğinde dosdoğru kaba erkekler; ve bunun yanında evinin huzurunu sağlamakla görevli; sessiz, uyumlu, yaşamını ailesinin hizmetine adanmış kadınlar bir arada. Bu sonrakilerin sokakta, sosyal yaşamda, eğitim dünyasında yerleri yok; onlar kabadayı topluluğunun sessiz destekçileri olmaya koşullandırılmış. Kutsal metinler, hadisler, fetvalar zaten hep bunu emretmekte.

Toksik erillik “Yeni Türkiye rejiminin” ana karakterini oluşturmakta. Nitekim, futbol “arenaları” da işte bu şiddet uzantısının coğrafi mekanlarından başka bir şey değil artık.